

ARAŞTIRMA

HEMŞİRELERİN VE HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Elif DİRİMEŞE*

Aklime DİCLE**

Alınış Tarihi: 28.08.2011

Kabul Tarihi: 16.01.2012

ÖZET

Amaç: Tanımlayıcı türdeki bu araştırmada, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Örneklem, lisans mezunu 143 hemşire ve dördüncü sınıftaki 56 öğrenci alınmıştır. Veriler, Tanıtıcı Bilgi Formu ve Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği ile 2005 yılında toplanmış ve t testi, varyans, ki-kare ve korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Hemşirelerin (261.1±23.4) ve hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimi (277.0 ± 19.7) orta düzeyde bulunmuştur. Öğrencilerin toplam puanı ile açık fikirlilik, doğruyu arama, sistematiklik, meraklılık alt ölçek puanları, hemşirelerden anlamlı olarak yüksektir. Hemşirelerden kurum dışı bilimsel etkinliklere bir ve daha fazla katılanların hiç katılmayanlara göre toplam puan ortalamaları anlamlı olarak yüksektir.

Sonuç: Eleştirel düşünme eğiliminin geliştirilebilmesi için eleştirel düşünmeyi sağlayan eğitim modellerinin ve tekniklerin kullanılması ve hemşirelerin mesleki yaşamlarında eleştirel bakış geliştirmelerine fırsat sağlayacak kurumsal politikaların sürdürülmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Düşünme; eleştirel düşünme; hemşirelik; hemşirelik öğrencisi; hemşire.

ABSTRACT

Evaluation of Critical Thinking Dispositions on Nurses and Nursing Student's

Objective: This research has been aimed to evaluate the critical thinking dispositions of nurses and nursing students' This is a descriptive study .

Method: The sample for the study consisted 143 nurses who are graduated with on bachelor of science degree in nursing and 56 fourth years students studying. The data have been collected with the Descriptive Information Form and the California Critical Thinking Disposition Inventory in 2005 years. Data evaluated by using t-test, ANOVA, chi-square and correlation.

Results: In the study, it has been found that the critical thinking dispositions of nurses (261.1±23.4) and nursing students (277.0±19.7) are moderate level. This research has significantly indicated that the students' total scores with sub-scale scores of the open-mindedness, truth seeking, systematicity, and inquisitiveness are higher than the nurses'. Nurses who have participated at least one activity or more in out institutions, have had a high mean total points than those have not participated.

Conclusion: To be able to improve the critical thinking, there should be used educational models and techniques that provide or trigger thinking, and institutional politics including training and practice that give nurses chance to improve their critical way of thinking during occupational life should be maintained.

Keywords: Thinking;critical thinking; nursing; nursing students; nurse.

GİRİŞ

Günümüzde bilgi ve teknolojiye hızlı gelişme, demografik ve psikososyokültürel toplumsal değişim, hemşirelerin güvenli ve etkili bakım kararları alabilmelerini beklemektedir. Eleştirel düşünme son 20 yıldır multidisipliner bir eğitim ideali olarak tanımlanmış ve hemşirelerin değişen rol ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için kazandırılması gereken temel becerilerden birisi olmuştur (Simpson and

Courtney 2002, Cody 2002, Worrell and Profetto-McGrath 2007). Amerika'da Ulusal Hemşireler Birliği (National League For Nursing) 1992'de lisans ve lisans üstü hemşirelik programlarının akreditasyonu ve değerlendirme-sinde bir eğitim sonucu olarak eleştirel düşünme becerisinin ölçülmesini kriter olarak kabul etmiştir. (Vaughan-Wrobel,

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Cerrahi hastalıkları Hemşireliği (Arş.Gör.)

**Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Cerrahi hastalıkları Hemşireliği (Yrd.Doç.Dr.)

e-mail: aklime.dicle@deu.edu.tr

O'Sullivan and Smith 1997).

Eğitim sürecinin sonunda kazanılması beklenen eleştirel düşünme eğilimi ve becerisi, öğrencilerin karşılaştıkları klinik durum/sorunu sorgulama, araştırma, analiz etme, çözümleme becerisi ya da hemşirelik disiplninde bu becerilerle ilgili uygulamada klinik karar vermeyi yansıtmalıdır. Hemşirelerin, toplumun sağlık gereksinimlerine yanıt verebilmesi için eleştirel düşünebilmesi, bilgiyi araması, sorgulaması, sorunlara çözüm üretebilmesi, toplumsal duyarlılığa sahip olması beklenmektedir (Simson and Courtney 2002, Cody 2002, Tompkins 2001). Hemşirelik eğitiminde öğrencilere teorik ve uygulamada eleştirel düşünme becerilerini öğrenme deneyimi yaşatacak, öğrenci merkezli teknikler ve yöntemler geliştirilmeli, programlara entegre edilmeli ve uygulanmalıdır (Simson and Courtney 2002). Öğrenci merkezli aktif eğitim yöntemleriyle eğitim verilen öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi daha yüksek (Tompkins 2001, Öztürk, Karayağız Muslu and Dicle 2008), eğitici merkezli yaklaşımlarla eğitim verilen öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyi düşük olarak belirtilmektedir (Ip, Lee, Lee, Chau, Wootton and Chang 2000). Öğrenci merkezli eğitim yaklaşımlarından probleme dayalı öğrenim (PDÖ) modeli ile eğitim verilen öğrencilerde eleştirel düşünme eğilimi daha yüksek bulunmuş (Tompkins 2001, Öztürk, Karayağız Muslu and Dicle 2008) ancak sistematik incelemede bu konuda güçlü kanıtların olmadığına dikkat çekilmiştir (Worrell and Profetto-McGrath 2007). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme becerisini uygulamaya yansıtmaları, hemşirelerle kıyaslandığında daha sınırlıdır (Maynard 1996).

Hemşireler, eğitim süreci ve mesleki yaşamı boyunca yeni bilgiler kazanıp profesyonel gelişimini sürdürürken bakım yönetiminde gerekli olan eleştirel düşünme becerisini de geliştirmektedir (Hargreaves 2001, Fero, Witsberger, Wesmiller, Zullo and Hoffman 2009). Hemşirelerin mezuniyet sonrası sürekli eğitiminde, eleştirel düşünme becerisini geliştirecek stratejilerden yararlanılmalıdır (Dexter, Applegate, Backer, Clayton, Keffer, Norton et al. 1997). Hemşirelerin yaşları ve klinik deneyim yılı arttıkça, eleştirel düşünme eğilimi ve karar verme becerisi doğrusal olarak artmaktadır (Wangensteen 2010). Girot (2000), hiç klinik deneyimi olmayan hemşirelik öğrencileri ile klinikte uzun süre çalışan, deneyimli hemşirelerin eleştirel düşünme eğilim

düzeyini benzer bulmuştur. Türkiye'de Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (KEDEÖ) ile yapılan çalışmalarda hemşirelerin eleştirel düşünme eğilim puanları düşük düzeyde bulunmuştur (Eşer, Khorshid ve Demir 2007, Gürol-Arslan, Demir, Eşer ve Khorshid 2009). Hemşirelik mesleğinde, eleştirel düşünme eğilimi ve becerilerinin, eğitim/yönetim alanlarında hemşireliğe özgün araçlarla ve daha kapsamlı ele alınması önerilmiştir (Simpson and Courtney 2002).

Ülkemizde hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimi ayrı ayrı tanımlayıcı çalışmalarla değerlendirilmiştir. Ancak, dördüncü sınıf hemşirelik öğrencileri ve çalışan hemşireler ile ilgili çalışmalara ulaşılamamıştır. Eleştirel düşünme becerisinin eğitim ile ne kadar kazandırılabilirdiğinin saptanması açısından mezuniyet öncesi son sınıf öğrencilerinin ele alınması önem taşımaktadır. Ayrıca dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinin ve deneyimli hemşirelerin eleştirel düşünme eğiliminin belirlenmesi, benzer ya da farklı yönlerinin değerlendirilmesi önemlidir. Çünkü çok kısa bir süre sonra yeni mezun hemşire olarak deneyimli hemşireler birlikte çalışacaklardır. Yönetici hemşirelerin, iki grup arasında saptanan eleştirel düşünme eğilimindeki benzerlikleri ve farklılıkları güvenli hasta bakımında kazanıma dönüştürmesi için veri oluşturulması amaçlanmıştır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin değerlendirilmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü: Bu araştırma, tanımlayıcı, kesitsel, karşılaştırmalı ve ilişkisel araştırma tasarımına uygun yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer: Araştırma, Ege Bölgesi'ndeki bir ilimizde, bir üniversite hastanesinde ve hemşirelik yüksekokulunda yapılmıştır. Üniversite hastanesinde araştırma süresinde 200 lisans ve lisansüstü derecesi olan hemşire çalışmaktadır. Araştırmanın yapıldığı hemşirelik yüksekokulunda 1999-2000 öğretim yılından itibaren Probleme Dayalı Öğrenme (PDÖ) modeli ile entegre müfredat programı uygulanmaktadır. Öğrenciler PDÖ oturumunda entegre müfredat hedeflerine yönelik hazırlanan senaryoda verilen problemi analiz ederler. 4. sınıftaki öğrenciler güz ve bahar döneminde haftada 32 saat intörn uygulaması, üç saat teorik

PDÖ oturumu ve iki saat seçmeli ders almaktadır.

Araştırmanın Örnekleme: Araştırmanın örnekleme, mezun adayı öğrencilere eleştirel düşünme becerisinin eğitim ile ne kadar kazandırıldığını saptamak hedefi ile amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak hemşirelik yüksekokulu 2004-2005 öğretim yılında öğrenim gören toplam 56 (%100) dördüncü sınıf hemşirelik öğrencisi alınmıştır. Öğrencilerinin yaş ortalaması 23 ± 1.0 , tümü kız öğrencidir. Üniversite hastanesinde çalışan ve lisans mezunu olan toplam 200 hemşire örnekleme alınmış ancak gece shiftinde çalışma, rapor ve izinli olma ve reddetme gibi nedenlerle 143 (%71.5) hemşire örnekleme oluşturmuştur. Hemşirelerin yaş ortalaması 30.3 ± 6.1 (min=22-max=46), %50.3'ü evli, %64.8'i lisans, %9.8'si yüksek lisans mezunu, %79.8'i hemşirelik yüksekokulu, %20.2'si sağlık yüksekokulu mezunudur. Hemşirelerin %40.6'sı dahili, %59.4'dü cerrahi birimlerde çalışmakta ve %37.8'nin ≤ 5 yıl, %62.2'nin ≥ 6 yıl deneyimi vardır. (Tablo 1)

Tablo 1. Hemşirelerin Tanıtıcı Özellikleri

Tanımlayıcı Özellikler	\bar{x}	SS
Yaş ortalaması	30.3	6.1
	S	%
Medeni durum		
Evli	72	50.3
Bekar	71	49.7
Eğitim durumu		
Lisans	129	90.2
Yüksek lisans	14	9.8
Mezun olduğu okul		
Hemşirelik Yüksekokulu	114	79.8
Sağlık Yüksekokulu	29	20.2
Çalıştığı Birim		
Dahiliye	58	40.6
Cerrahi	85	59.4
Mesleki deneyim süresi		
1-5 yıl	54	37.8
6 yıl ve üzeri	89	62.2

Araştırmanın gücü, hemşire ve hemşirelik öğrencilerinin KEDEÖ toplam puanının standart sapması alınarak özgün verilerden; $\beta=.20$, güven aralığı %95, .05 hata payı ile t testi temelinde hesaplanmış ve .99 olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Aracı: Araştırma verilerini toplamak için bir form ve bir ölçek kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu araştırmacılar tarafından hazırlanmış olup, hemşirelerin yaş, hemşirelik deneyim süresi, çalıştıkları birim, kurum içi ve kurum dışı bilimsel etkinliklere katılıma durumu yer almıştır.

California Eleştirel Düşünme Eğilim Ölçeği (The California Critical Thinking Disposition Inventory-CCTDI), eğitim programlarının ve eleştirel düşünme eğilimi ve/veya becerisini geliştirmek için kullanılan eğitim yaklaşımlarının değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Özgün ölçeğin 75 maddesi, kuramsal olarak belirlenmiş ve psikometrik olarak test edilmiş yedi alt ölçeği bulunmaktadır (Facione, Facione and Sanchez 1994). Özgün ölçek, iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alfa) .90'dır ve toplam puanı 420, <280 düşük, 280-350 orta, >350 yüksek düzeyde eleştirel düşünmeyi gösterir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışması Kökdemir tarafından yapılmıştır (Kökdemir 2003). Ölçeğin Türkçe versiyonu 51 madde ve 6 alt ölçekten oluşmuştur. Toplam ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .88, alt ölçeklerin ise sırasıyla doğruluğu arama (truth-seeking) .61; açık fikirlilik (open-mindedness) .75; analitiklik (analyticity) .75; sistematiklik (systematicity) .63; kendine güven (self-confidence) .77; meraklılık (inquisitiveness) .78'dir. Ölçeğin değerlendirilmesinde, her maddesine verilen likert tipi 6 aralıklı yanıtlar toplanarak her bir alt ölçek için ham puanlar belirlenir. Elde edilen ham puanlar madde sayısına bölündükten sonra 10 ile çarpılarak en düşük ve en yüksek standart puanlar hesaplanır. Böylece alt ölçeklerin her birinden minimum 10, maksimum 60 standart puanı elde edilir. Toplam ölçekte 6 alt ölçek olduğu için en az 60 en fazla 360 puan alınır. KEDEÖ'ün her bir alt ölçeğinin 40 puandan düşük olması eleştirel düşünme eğiliminin düşük, 50 puandan yüksek olması eleştirel düşünme eğiliminin yüksek olduğunu gösterir. Toplam ölçek puanının 240'dan (40x6) düşük olması eleştirel düşünme eğiliminin düşük, 240 ile 300 arasında olması eleştirel düşünme eğiliminin orta, 300'den (50x6) fazla olması eleştirel düşünme eğiliminin yüksek olduğu gösterir (Kökdemir 2003).

Veriler, bilgisayar ortamında t testi, ki-kare, korelasyon ve varyans analizi ile ileri analiz için Tukey testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Etik: Araştırma için Üniversite Hastanesi Klinik ve Laboratuvar Araştırmaları Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (Etik

No=17.05.2005/123). Hemşirelik Yüksekokulu Müdürlüğü'nden, Üniversite Hastanesi Başhekimliği'nden ve Hemşirelik Hizmetleri Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Ayrıca hemşireler ve hemşirelik öğrencilerine verilerinin gizli tutulacağı ve herhangi bir zarar görmeyecekleri açıklanarak gönüllük temelinde sözel onam alınmıştır.

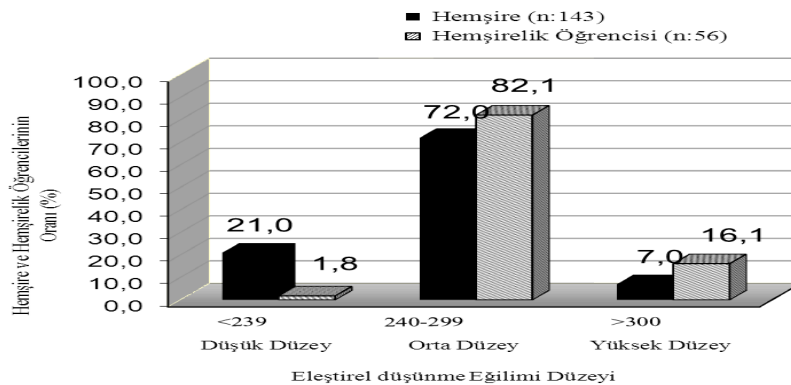
BULGULAR VE TARTIŞMA

Hemşirelerin toplam eleştirel düşünme eğilim puanı 261.1 ± 23.4 , öğrencilerin 277.0 ± 19.7 'dir. Hemşirelik öğrencilerinin, toplam eleştirel düşünme eğilim puanı hemşirelere göre orta düzey aralığında anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=.000$). Hemşirelik öğrencilerinin açık fikirlilik, doğruyu arama, sistematiklik, meraklılık alt ölçek puan ortalamaları hemşirelerin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek, analitiklik,

kendine güven alt ölçek puanları benzer bulunmuştur. Araştırmaya katılan hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları genel olarak orta düzeydedir. Hemşirelerin (261.1 ± 23.4) ve hemşirelik öğrencilerinin (277.0 ± 19.7) toplam eleştirel düşünme eğilim puanı arasındaki fark ($p=.000$), orta düzey aralığında saptanmıştır. Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde hemşirelerin %21'i düşük, %72'si orta, %7'si yüksek düzeyde; öğrencilerin %1.8'i düşük, %82.1 orta, %16.1'i yüksek düzeyde eleştirel düşünme eğilimine sahiptir. Eleştirel düşünme eğilim düzeyi düşük olan hemşirelerin oranı, hemşirelik öğrencilerine göre anlamlı olarak daha fazladır ($\chi^2=13.50$, $SD=2$, $p=.001$), (Tablo 2, Grafik 1)

Tablo 2. Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçek, Alt Ölçek Puan Ortalamalarının ve Düzeylerinin Karşılaştırılması

Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği ve Alt Ölçekler	Eleştirel Düşünme Eğilimi Puanları		t	p
	Hemşire S=143	Hemşirelik Öğrencisi S=56		
	\bar{x}	SS		
Açık fikirlilik	44.2 ± 5.3	47.9 ± 5.9	-4.07	.000
Analitiklik	48.6 ± 4.5	48.8 ± 5.3	-0.22	.823
Meraklılık	46.1 ± 5.9	48.0 ± 5.5	-2.16	.033
Kendine güven	41.7 ± 6.7	41.4 ± 4.2	0.25	.797
Doğruyu arama	38.7 ± 6.6	44.0 ± 7.0	-4.80	.000
Sistematiklik	41.6 ± 5.7	46.7 ± 4.8	-6.25	.000
Toplam Puan	261.1 ± 23.4	277.0 ± 19.7	-4.85	.000

Grafik 1. Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puan Düzeyleri

Araştırmada hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim toplam

ve alt ölçek toplam puanları genel olarak orta düzeydedir. İki grup arasındaki fark düşük ve

orta düzey aralığındaki farklılıktan ($\chi^2=13.50$; $p=.001$) kaynaklanmaktadır. Literatürde öğrenci merkezli eğitim yöntemleri ile eğitim verilen hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünme eğiliminin yükselttiği ancak yeterli düzeyde güçlü kanıt olmadığı ve daha iyi tasarlanmış çalışmaların yapılması gerektiği vurgulanmıştır (Tompkins 2001). Colucciello (1997) dördüncü sınıf öğrencilerinde eleştirel düşünme eğilimi puan ortalamalarını (S=86) 231.80 ± 18.90 , yüksek lisans hemşirelik öğrencilerinde (S=22) 248.86 ± 20.62 olarak saptamışlardır. Bulut ve arkadaşları (2009) araştırmalarında tüm sınıfları içeren hemşirelik öğrencilerinde (S=118) eleştirel düşünme eğilimi puan ortalamasını 211.03 ± 22.72 (min=166, max=271) olarak bulmuşlardır. Zaybak ve Khorshid (2006) hemşirelik öğrencilerinde yaptığı çalışmada (S=412) dördüncü sınıf öğrencilerinde (örneklem %17.5'si) eleştirel düşünme eğilimi puan ortalamasının 207.29 olduğunu ve diğer sınıflardan anlamlı olarak yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünme eğilimi toplam puan ortalaması 277.0 ± 19.7 ; hemşirelerde 261.1 ± 23.4 , olarak saptanmıştır ve bu sonuç hem dördüncü sınıf ve yüksek lisans hemşirelik öğrencilerinden (Öztürk ve Ulusoy 2008) ve hem de bu çalışmanın örnekleme alınan hemşirelerden daha yüksektir.

Fero, Witsberger, Wesmiller, Zullo ve Hoffman (2009), Amerika'da, 19 hastanede (S=2114) işe alınan yeni mezun hemşirelerde, videolarla sunulan olgulara dayalı ölçülen eleştirel düşünme becerisini incelediklerinde %75'inin beklentileri karşıladığı, %25'inin eleştirel düşünme becerisinin yetersiz olduğu saptamışlardır. Yeni mezun hemşirelerde problemi tanımlama, temel klinik verileri rapor etme, bağımsız hemşirelik girişimlerini uygulamada yetersizlik vardır ve bu sonuçlar Benner'in teorisini destekler niteliktedir. Girot (2000) araştırmasında, çalışan hemşirelerin tanılamada eleştirel düşünmeyi kullanmalarına rağmen yeni bilgiyi sentez etme becerilerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin ise öğrenme sürecinde sürekli yeni bilgi edinmesinin eleştirel düşünme eğilimini etkilediğini ve puanlarının bu nedenle yüksek olduğunu ileri sürmüştür. Literatürde öğrencilerin bilgiyi alma, analiz etme,

sınıf hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünme eğilimini orta düzeyde saptamıştır. Bu çalışma sonucu Colucciello (1997)'nin çalışma sonuçları ile benzerdir. Türkiye'de Şenturan ve Ecevit-Alpar (2008), eğitici merkezli ve farklı eğitim yöntemi ile eğitim verilen hemşirelik öğrencilerinde (S=905) eleştirel düşünme eğilim toplam puanını sırasıyla 213.07 ± 26.14 ve değerlendirme gibi becerileri ile eleştirel düşünme becerisi arasında pozitif yönde ilişki olduğu kabul edilirken, klinik yeterlilik, uygulama, klinik karar verme gibi becerileri ile eleştirel düşünme becerisi arasındaki ilişkinin pozitif, zayıf ya da ilişki olmadığı gibi farklı sonuçlar yer almaktadır (May, Edell, Butel, Doughty and Langford 1999). Maynard (1996) öğrencilerin sınıf düzeyine göre eleştirel düşüncülerinde fark olmadığını belirlerken, ortalama üç yıl çalışma süresi olan hemşirelerin dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerine göre eleştirel düşünme düzeyinin anlamlı düzeyde yüksek bulmuştur. Abrami ve arkadaşları (2008), 117 çalışmada (S=20.698) yaptıkları meta analizde eleştirel düşünmeyi geliştirmeye yönelik girişimlerin etki büyüklüğü incelenmiş ve öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimini ve becerisini geliştirdiğini belirtmişlerdir. Eğiticilerin hem lisans hem hizmet içi eğitimlerde eleştirel düşünme eğitimi için açık ve adım adım hedefler koymaları ve bunları uygulamaları önerilmiştir. Hemşirelerin eleştirel düşünme eğilim puanlarının orta düzey aralığında dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerine göre düşük olması, hemşirelerin bireysel farklılıkları ve çalıştığı ortamlarda yeterli düzeyde eleştirel düşünmenin desteklenmemesi gibi nedenlerle açıklanabilir.

Bu araştırmada, hemşirelik öğrencileri ve hemşireler arasında eleştirel düşünme eğilimi toplam puanında ve meraklılık, sistematiklik, doğruyu arama, açık fikirlilik alt ölçeklerin toplam puanlarında orta düzey aralığında anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Özellikle ulusal düzeyde dördüncü sınıf öğrencileri ve hemşirelerde yapılan çalışma sonuçları göz önüne alındığında eleştirel düşünme eğilimi düzeyi ($207-231$) düşük düzeydedir. Bu çalışma örnekleminde yer alan hemşirelerde (261), dördüncü sınıf öğrencilerinde (277), yüksek lisans öğrencilerinde (248) Öztürk ve Ulusoy (2008) orta düzeydedir ve uluslararası çalışmalara benzerdir. KEDEÖ'nün özgün formu kullanılan uluslararası çalışmalarda, hemşirelik öğrencilerinin ve hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimleri genel olarak ($240-350$) düşük ve orta

düzey aralığında bulunurken son zamanlardaki farklı eğitim tekniklerinin kullanıldığı çalışmalarda yüksek düzeye doğru bir değişim olduğu görülmüştür (Fero, Witsberger, Wesmiller, Zullo and Hoffman 2009, Abrami, Bernard, Borokhovski, Wadem, Surkes, Tamim et al. 2008). Sonuçlar bu yaklaşımla yorumlandığında, hemşire eğitimciler ve hemşire yöneticilere eleştirel düşünme eğiliminin geliştirilmesi için yeni strateji ve yöntemlere gereksinim olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmadaki hemşirelerin eleştirel düşünme eğilim puanları orta düzeyde bulunmuştur. Wangensteen ve arkadaşları (2010) Norveç'te 27 hemşirelik yüksek okulunda Haziran 2006 yılında mezun olan (N=2675) Ekim 2006 ve Nisan 2007 tarihleri arasında yürüttükleri araştırmaya katılan (N=614) yeni mezun hemşirenin eleştirel düşünme eğilimlerini orta düzeyde (300.3 ± 24.78) bulmuşlardır. Bu araştırmada dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinin ve çalışan hemşirelerin sonuçları Wangensteen ve arkadaşlarının (2010) her iki grupta yaptığı araştırma sonuçları ile kıyaslandığında ise benzer görünmektedir. Chang, Chang, Kuo, Yang ve Chou (2011) Taiwan'da 570 klinik hemşiresinin eleştirel düşünme yeteneğinin orta düzeyde, yorumlama yeteneğinin alt ölçek puanı en yüksek, çıkarsama alt ölçeği puanı ise en düşük olarak saptamışlardır. Eleştirel düşünme yeteneği ile klinik yeterlilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=0.32$, $p<0.001$) olduğunu belirlemişlerdir. Zori, Nosek ve Musil (2010), yönetici hemşirelerde eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinin, çalışan hemşireler açısından pozitif iş ortamı yaratması, hataları azaltarak kaliteli ve güvenli hasta bakımı verilmesine katkı sağlayabileceğini ileri sürmüştür. Hicks ve arkadaşları (2003) yoğun bakım hemşirelerinde ($n=54$) yaptıkları pilot çalışmada KEDEÖ puanlarının 295.4 ± 19.9 olarak bulunmuş ve eleştirel düşünme eğilimini orta düzeyde olduğunu bildirmiştir. Türkiye'de Eşer, Khorshid ve Demir (2007) dahili ve cerrahi yoğun bakım birimlerinde çalışan hemşirelerde ($S=114$; %91.2'si lisans mezunu; yaş ortalaması= 26.12 ± 3.01) yaptıkları çalışmada eleştirel düşünme eğilimi puan ortalamasını 191.01 ± 30.14 olarak saptamışlar ve düşük düzeyde bulmuşlardır. Hemşirelerle yapılan başka bir çalışmada (%8.2 lisans mezunu) da sonuçlar benzerdir (Gürol-Arslan, Demir ve Eşer, Khorshid 2009). Bu çalışmada yer alan hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimlerinin orta

düzeyde olması, diğer çalışmalara göre daha iyi olduğunu göstermekte ve bu farkın örneklem özelliklerinden ve kurumsal farklılıklardan kaynaklanabileceğini düşündürmektedir. Bu sonuç, bireyin eleştirel düşünmesini holistik yaklaşımla tanımlayan transseksiyonel eleştirel düşünme modelinde belirtilen yaş, bilişsel stil, kültür, tutum, değerler ve çevresel faktörlerin etkisi ile açıklanabilir (Fesler-Birch 2005).

Araştırmaya katılan hemşirelerin yaş ortalaması 30.3 ± 6.1 'dir. Hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimi toplam puanı ve alt ölçek toplam puanları ile yaş ortalaması arasındaki ilişki anlamsızdır ($r= -.01$ ile $.18$ arasında; $p= .157$ ile $.831$ arasında) Hemşirelerden dahili birimlerde çalışanların eleştirel düşünme eğilim puanı 265.1 ± 19.7 , cerrahi birimlerde çalışanların 258.4 ± 25.3 'tür. Hemşirelerin çalıştığı birimlere göre toplam eleştirel düşünme eğilimi puanları benzerdir ($p=.075$), (Tablo 3). Dahili birimlerde çalışan hemşirelerin sistematiklik alt ölçek puan ortalamaları, cerrahi birimlerde çalışanlara göre anlamlı düzeyde yüksek, diğer alt ölçeklerde ise fark anlamsızdır (Tablo 3). Hemşirelerin ≤ 5 yıl mesleki deneyimi olanların eleştirel düşünme eğilim toplam puanı 261.3 ± 25.0 ; ≥ 6 yıl mesleki deneyimi olanların 261.0 ± 22.5 'dir. Hemşirelik mesleki deneyim sürelerine göre eleştirel düşünme eğilimi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=.958$). Mesleki deneyim süresi ≤ 5 yıl olan hemşirelerin meraklılık alt ölçek puan ortalaması ≥ 6 yıl ve daha fazla mesleki deneyimi olan hemşirelere göre anlamlı düzeyde yüksektir, ancak diğer alt ölçeklerde fark anlamsız bulunmuştur ($p=.024$), (Tablo 3).

Bu çalışmada hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimi ve alt ölçek puanları ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Türkiye'de hemşirelerle yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur (Eşer, Khorshid ve Demir 2007, Gürol-Arslan, Demir, Eşer ve Khorshid 2009). Howenstein ve arkadaşları (1996) yaş ile eleştirel düşünme beceri arasında negatif ilişki saptamışlardır. Wangensteen ve arkadaşları (2010) yeni mezun hemşirelerde eleştirel düşünme eğilim puanı ve doğruyu arama, sistematiklik, meraklılık alt ölçeklerinde ≥ 30 yaş hemşirelerde anlamlı farklılık saptamıştır. Bu çalışmada örnekleme oluşturan hemşirelerin yaş ortalaması 33.3 ± 6.1 'dir. Bu dönem gelişim teorilerine göre erken yetişkinlik ve yetişkinlik dönemini kapsamakta ve fark bu dönemi özellikleri ile

ilişkili olabilir (Brock 1995). Bu dönemde bilişsel farkındalığı sağlayacak çalışma ortamındaki uyarıların, yetki ve fırsatların yetersizliği durumunda, eleştirel düşünmenin

gelişmesi ve kullanımı istendik düzeyde olmayabilir.

Tablo 3. Hemşirelerin Çalıştıkları Birimlere ve Mesleki Deneyim Sürelerine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçek ve Alt Ölçek Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (S=143)

Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği ve Alt Ölçekler	Hemşirelerin Çalıştığı Birimler		Hemşirelerin Mesleki Deneyim Süresi					
	Dahiliye (s=58)	Cerrahi (s=85)	t	p	≤5 yıl (s=54)	≥6 yıl (s=89)	t	p
	$\bar{x} \pm SS$	$\bar{x} \pm SS$			$\bar{x} \pm SS$	$\bar{x} \pm SS$		
Açık fikirlik	44.4±4.6	44.0±5.7	0.44	.658	44.0±5.4	44.3±5.3	0.45	.672
Analitiklik	49.1±3.8	48.2±5.0	1.29	.198	48.7±4.9	48.5±4.3	0.20	.839
Meraklılık	46.6±5.3	45.8±6.3	0.80	.425	47.5±4.8	45.3±6.4	2.29	.024
Kendine güven	42.8±5.9	40.9±7.0	1.68	.095	41.0±7.0	42.1±6.4	0.95	.341
Doğruyu arama	38.9±6.8	38.6±6.5	0.21	.830	38.4±7.0	38.9±6.4	0.49	.623
Sistematiklik	43.0±4.8	40.6±6.1	2.52	.013	41.6±6.2	41.6±5.5	0.04	.957
Toplam Puan	265.1±19.7	258.4±25.3	1.79	.075	261.3±25.0	261.0±22.5	0.02	.958

Hemşirelik deneyim süresine göre eleştirel düşünme eğilimi toplam puanı arasındaki farkın anlamsız olduğu, ≤5 yıl deneyim süresi olan hemşirelerin meraklılık alt ölçek puanının ≥6 yıl deneyimi olan hemşirelere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Hargreaves ve Lane (2001) belirttiği gibi Benner (1984)'in geliştirdiği teoriye göre bilgi ve deneyimini kullanan uzman hemşirenin eleştirel düşünmesi gelişir ve sıklıkla objektif, uygun klinik kararlar alır. Yapılan çalışmalarda uzman hemşirelerin klinik deneyimi olmayan hemşirelere göre daha iyi eleştirel düşünebildikleri ve karar verebildikleri belirlenmiştir (Maynard 1996, Girot 2000). Buna karşın Hick ve arkadaşları (2003) hemşirelerin deneyim yılına göre eleştirel düşünmelerinde anlamlı farkın olmadığını, Howenstein, Bilodeau, Brogna ve Good (1996) deneyim yılı ile eleştirel düşünme eğilimi puanları arasında negatif ilişki olduğunu göstermiştir. Hemşirelerin deneyim yılının artması ile birlikte olası sorunları mantıklı bir yaklaşımla tanımlamaya başlaması, olası sonuçları beklemesi, nedenleri değerlendirmesi sezgisel karar verme becerisi gelişir. Deneyimli hemşire daha farklı bilgiler edinmek ve standart olmayan durumlarda birçok alternatifleri öğrenmek isteyebilir. Bu çalışmadaki hemşirelerin ortalama hemşirelik deneyim yılı 7.8±6'dır. Bu dönem meslek hayatında kendini ortaya koyma, öğrenmeye motive ve farklı bilgi edinme,

sorumluluk alma açısından birey için en üretken ve etkin dönemdir. Ancak bu çalışma sonucu bunu desteklememiştir. Yaşın ilerlemesiyle yeni bilginin sentezi ve davranışa dönüştürülmesi güçleşmesi ve acemi hemşirenin protokol ve prosedürlere bağlı kalması ve sorgulamama becerisinin sınırlılığı, farklı düşünme stratejilerini geliştirmesini engelleyebilir (Howenstein, Bilodeau, Brogna ve Good 1996). Deneyim yılı beş yılın altında olan hemşirelerde meraklılık alt ölçeğindeki anlamlı farklılık, öğrenme istekliliğini göstermekte, Benner (1984) modeline göre uzmanlaşmaya geçiş sürecinde olup, hizmet içi ve sürekli eğitimde eleştirel düşünme eğilimini geliştirecek stratejilerin maksimum yarar sağlayacağı döneme dikkat çekmektedir (Hargreaves and Lane 2001).

Dahili ve cerrahi birimlerde çalışan hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimi toplam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsızdır. Dahili birimlerde çalışan hemşirelerin sistematiklik alt ölçeğinden aldıkları puan cerrahi birimlerde çalışanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Howenstein, Bilodeau, Brogna ve Good (1996) bu çalışma sonucunu destekler nitelikte; hemşirelerin çalıştıkları uzmanlık alanlarına göre eleştirel düşünmelerinde anlamlı fark saptamıştır. Wangenstein ve arkadaşları (2010) eleştirel düşünme eğilimini toplum sağlığında çalışan hemşirelerde, hastanede çalışan hemşirelere göre

anamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Gürol-Arslan, Demir Eşer ve Khorshid (2009) yaptığı çalışmada (lisans %8.20) cerrahi birimlerde çalışanların dahili birimlerde çalışanlara göre açık fikirlilik (orta düzey) ve sistematiklik (düşük düzey) alt ölçek puan ortalamalarının anlamlı olarak farklı olduğunu saptamışlardır. Bu sonuçlar çalışılan birimlerin, hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimini ve alt boyutlarını etkileyebileceğini düşündürmekte ve nedenlerinin incelenmesine gereksinim olduğunu göstermektedir.

Hemşirelerin kurum içi bilimsel etkinliklere hiç katılmayanların eleştirel düşünme eğilim puanı 260.1±21.9, 1-2 defa katılan hemşirelerin 258.0±22.2, ≥3 katılan hemşirelerin 265.9±25.4'tür (Tablo 3). Hemşirelerin kurum içi bilimsel etkinliklere katılma durumuna göre eleştirel düşünme eğilimi

toplam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsızdır (p=.212). Kurum içi bilimsel etkinliklere ≥3 katılan hemşirelerin diğer gruplara göre kendine güven alt ölçek puan ortalaması anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (p= .018), (Tablo 4). Hemşirelerin kurum dışı bilimsel etkinliklere hiç katılmayanların eleştirel düşünme eğilim puanı 255.3±22.6, ≥1 katılanların 270.2±21.7'dir. Kurum dışı bilimsel etkinliklere ≥1 katılan hemşirelerin eleştirel düşünme eğilim toplam puanları hiç katılmayan hemşirelere göre anlamlı düzeyde yüksektir (p= .000). Kurum dışı bilimsel etkinliklere bir veya daha fazla katılan hemşirelerin açık fikirlilik (p= .005), analitiklik (p= .001), meraklılık (p= .000), kendine güven (p= .001), alt ölçek puan ortalamaları hiç katılmayan hemşirelere göre anlamlı düzeyde yüksektir (Tablo 4).

Tablo 4. Hemşirelerin Kurum İçi ve Kurum Dışı Bilimsel Etkinliklere Katılma Durumlarına Göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçek ve Alt Ölçek Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (S=143)

Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği ve Alt Ölçekler	Kurum İçi Bilimsel Etkinliklere Katılma Durumu						Kurum Dışı Bilimsel Etkinliklere Katılma Durumu							
	Hiç katılmama (s=35)		1-2 (s=61)		≥3 (s=47)		Hiç katılmama (s=87)		≥1 (s=56)		F	p	t	p
	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS				
Açık fikirlilik	42.9±5.0		43.9±5.3		45.5±5.3		2.55		43.2±5.1	45.7±5.3			2.85	.005
Analitiklik	48.9±4.5		47.9±4.3		49.2±4.8		1.21	.299	47.6±4.5	50.1±4.1			3.26	.001
Meraklılık	45.9±5.9		45.4±5.6		47.2±6.3		1.31	.272	44.7±5.9	48.3±5.4			3.60	.000
Kendine güven	41.9±6.7		40.0±6.3		43.7±6.7		4.11	.018	40.2±6.5	44.0±6.3			3.43	.001
Doğruyu Arama	38.1±6.8		39.0±6.4		38.8±6.9		0.21	.807	38.3±6.7	39.4±6.5			0.96	.338
Sistematiklik	42.2±5.1		41.5±6.4		41.2±5.3		0.28	.751	41.0 ± 6.1	42.5±5.1			1.51	.132
Toplam Puan	260.1±21.9		258.0±22.2		265.9±25.4		1.57	.212	255.3±22.6	270.2±21.7			3.91	.000

Hemşirelerin kurum içi bilimsel etkinliklere katılma durumlarına göre eleştirel düşünme eğilimi toplam puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız, üç ve daha fazla kurum içi bilimsel etkinliklere katılan hemşirelerin kendine güven alt ölçek puanı anlamlı olarak daha yüksektir. Yoğun bakım hemşirelerinde yapılan çalışmada hizmet içi eğitim programına katılan hemşirelerde açık fikirlilik ve kendine güven alt ölçek puan ortalamalarını düşük düzey aralığında anlamlı farklılık bulunmuştur (Eşer, Khorshid ve Demir 2007). Bu çalışmada kurum dışı bilimsel

etkinliklere bir veya daha fazla katılan hemşirelerin, eleştirel düşünme eğilimi toplam puanı, açık fikirlilik, analitiklik, meraklılık ve kendine güven alt ölçeklerinde hiç katılmayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Yoğun bakım eğitimine katılan ve yetki belgesi alan hemşirelerde eleştirel düşünme eğilimi toplam puan ve açık fikirlilik, kendine güven ve doğruyu arama alt ölçek puan ortalamalarında (203.11±17.4) yetki belgesi olmayan hemşirelere göre düşük düzey aralığında anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır (p<0.05) (Eşer, Khorshid ve Demir

2007). Hemşirelerin, kurum dışı bilimsel etkinliklere katılım oranlarının bu çalışmada az olmasına rağmen bu etkinliklere katılanların eleştirel düşünme eğilim puanları orta düzey aralığında olup daha yüksektir. Kurum dışı yapılan etkinliklerde hemşirelerin, birçok uyararla, güncel bilgi ile karşılaşması ve bireyin akranları içinde kendini değerlendirme fırsatı bulmasının eleştirel düşünme eğilimlerine katkı sağladığı biçimde açıklanabilir. Bu nedenle hem kurum içi hem kurum dışı eğitim programlarından elde edilen bilgilerin yalnızca uygulamalara aktarılabilir beceri ile sınırlanmaması, düşünmeyi güdüleyen, tutum ve değerlerin gelişmesinde yardımcı olacak yöntemlerin kullanılması önemlidir. Fesler-Birch (2005) yaptığı incelemede hemşirelikte eğitim ortamı ve iş ortamı eleştirel düşünmeyi güçlendiren yerler olarak tanımlamıştır. Bu ortamlardaki peternalist yaklaşımlar, farklı terminoloji, farklı kültürel uygulamalar, hasta sayısında artış, gibi birçok engelleyici faktör olmasına rağmen eğitimciler ve hemşire yöneticilerin çevresel ortamı öğrenmeye uygun hale getirmeleri önerilmiştir. Eğitim ve uygulama alanlarında öğrencileri ve hemşireleri düşünmeye güdüleyen ve önsözlerine fırsat sağlayacak yaratıcı çevre yaratmalıdır (Zori, Nosek and Musil 2010, Fesler-Birch 2005).

Hemşire eğitimciler ve yöneticiler bu konuya gerekli önemi vermeli, öğrencileri ve hemşireleri eleştirel düşünme becerisi gerektiren uygulamalarda değerlendirmelidir (Fesler-Birch 2005, Simpson and Courtney 2002, Fero, Witsberger, Wesmiller, Zullo and Hoffman 2009). Yönetici hemşireler, hemşirelerden eleştirel düşünme eğilimine yönelik beklentilerini Benner'in profesyonel gelişim modeline veya Kataoka-Yahiro and Saylor's Eleştirel düşünme Modeline (Fesler-Birch 2005) göre basit, karmaşık ve sorumluluk yüklenme seviyelerine göre belirleyebilir ve bu sürece göre etkili eğitim stratejilerini kullanabilir

KAYNAKLAR

Abrami PC, Bernard RM, Borokhovski E, Wadem A, Surkes M A, Tamim R, et al. Instructional Interventions Affecting Critical Thinking Skills and Dispositions: A Stage 1 Meta-Analysis. Review of Educational Research 2008;78(4):1102-34.
Brock AM. Adult development. In Ignatavicius DD, Workman ML, Mishler MA (Eds). Medical surgical nursing a nursing process approach. (2nd ed.) W.B. Saunders. Philadelphia. 1995;43-64.
Bulut S, Ertem G, Sevil Ü. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada hemşirelerin ve dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim toplam ve alt ölçek toplam puan ortalamaları genel olarak orta düzeyde ve çalışan hemşirelere göre orta düzey aralığında anlamlı düzeyde yüksektir. Hemşirelik öğrencilerinde ve hemşirelerde eğitim programlarında eleştirel düşünme eğilimini yüksek düzeye ulaştıracak eğitim yöntemlerinin kullanılmasını, eleştirel düşüncelerine fırsat sağlayacak ortamlar yaratması, kurum içi ve özellikle kurum dışı eğitim etkinliklerine katılımlarının desteklenmesine işaret etmektedir. Hemşirelerde ve hemşirelik öğrencilerinde kalitatif araştırmalarla eleştirel düşünme eğilimini engelleyen ve destekleyen tutumların açıklığa kavuşturulması ve klinik karar verme ile birlikte incelenmesi yararlı olabilir.

Hemşire eğitimciler ve yöneticiler, hemşirelik birliği / dernekleri / eğitim kurumları tarafından temel beceri olarak tanımlanan eleştirel düşünme konusunda ulusal düzeyde harekete geçmelidir. Ulusal düzeyde yürütülen 2012'de bitirilmesi hedeflenen yeterlilik çalışmalarında lisans, daha sonra da yüksek lisans, doktora akademik düzeyine özgü eleştirel düşünme yeterliliğine yer verilmesi lisans eğitimine aktarılabilirliğini kolaylaştırabilir. Hemşire eğitimciler ve yöneticiler hemşirelik teorileri ile kavramsal çatı oluşturmalı, analitik düşünmeyi ilişkisel ve diyalogsal, yaratıcı, yapılandırıcı yolları bulmalı ve hemşireliğe özgü değerlendirme araçları geliştirmelidir. Hemşire eğitimi ve yöneticiler hem lisans eğitiminde hem de hemşirelerin sürekli eğitim programlarında bu becerileri güçlendirmek için akademik, mesleki, kurumsal ve toplumsal politikalar geliştirmek için işbirliği yapmalıdır. Elde edilen bu sonuçları da güvenli hasta bakımında kazanıma dönüştürmelidir.

İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi. 2009;2(2):27-38.

Chang MJ, Chang YJ, Kuo SH, Yang YH, Chou FH. Relationships Between Critical Thinking Ability and Nursing Competence In Clinical Nurses. Journal of Clinical Nursing. 2011;20(21-22):3224-32.

Cody WK. Critical Thinking and Nursing Science: Judgment, Or Vision? Nursing Science Quarterly 2002;15(3):184-9.

Coluccello ML. Critical Thinking Skills and Dispositions of Baccalaureate Nursing Students A

Conceptual Model For Evaluation. Journal of Professional Nursing 1997;13(4):236-245.

Dexter P, Applegate M, Backer J, Clayton K, Keffer J, Norton B, et al. A Proposed Framework For Teaching and Evaluating Critical Thinking in Nursing. Journal of Professional Nursing, 1997;13(3):160-7.

Eşer İ, Khorshid L, Demir Y. Yoğun Bakım Hemşirelerinde Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2007;11(3):13-22.

Facione NC, Facione PA, Sanchez MA. Critical Thinking Disposition As A Measure of Competent Clinical Judgment: The development of the California Critical Thinking Disposition Inventory. Journal of Nursing Education 1994;33(8):345-49.

Fero LJ, Witsberger CM, Wesmiller SW, Zullo TG, Hoffman LA. Critical Thinking Ability of New Graduate And Experienced Nurses. Journal of Advance Nursing 2009;65(1):139-48.

Fesler-Birch DM. Critical Thinking And Patient Outcomes: A review. Nursing Outlook 2005;53(2):59-65.

Girof EA. Graduate Nurses: Critical Thinkers Or Better Decision Makers? Journal of Advanced Nursing 2000;31(2):288-97.

Gürol-Arslan G, Demir Y, Eşer İ, Khorshid L. Hemşirelerde Eleştirel Düşünme Eğilimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2009;12(1):72-80.

Hargreaves J, Lane D. Delya's Story: From Expert To Novice, A Critique of Benner's Concept of Context in The Development of Expert Nursing Practice. International Journal of Nursing Studies 2001;38(4):389-94.

Hicks FD, Merritt SL, Elstein AS. Critical Thinking And Clinical Decision Making in Critical Care Nursing: A Pilot Study. Heart and Lung 2003;32(3):169-80.

Howenstein MA, Bilodeau K, Brogna MJ, Good G. Factors Associated With Critical Thinking Among Nurses. The Journal of Continuing Education in Nursing 1996;27(3):100-3.

Ip WY, Lee D, Lee I, Chau JP, Wootton YS, Chang AM. Disposition Towards Critical Thinking: A Study Of Chinese Undergraduate Nursing Students. Journal of Advanced Nursing 2000;32(1):84-90.

Kökdemir D. Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme, Yayınlanmamış Doktora Tezi 2003; Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, Türkiye.

May AB, Edell V, Butel S, Doughty J, Langford C. Critical Thinking and Clinical Competence. A Study

of Their Relationship in BSN Seniors. Journal of Nursing Education 1999;38(3):100-9.

Maynard C. Relationship of Critical Thinking Ability To Professional Nursing Competence. Journal of Nursing Education 1996;35(1):12-8.

Halstead JA, Bonnel W, Chamberlain B, Green PM, Hanna KR, Heinrich C, Patterson B. Core Competencies of Nurse Educators With Task Statements. 2005; National League For Nursing

Öztürk C, Karayağız Muslu G, Dicle A. A Comparison of Problem-Based and Traditional Education on Nursing Students' Critical Thinking Dispositions. Nurse Education Today 2008;28(5):627-32.

Öztürk N, Ulusoy H. Lisans ve Yüksek Lisans Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Eleştirel Düşünmeyi Etkileyen Faktörler. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi 2008;1(1):15-23.

Simpson E, Courtney M. Critical Thinking In Nursing Education: Literature Review. International Journal of Nursing Practice 2002;8(2):89-98.

Şenturan L, Ecevit-Alpar Ş. Hemşirelik Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2008;12(1): 22-30.

Tompkins C. Nursing education fort the twenty-first century. Rideout E. (Ed). Transforming nursing education through problem-based learning. (1st ed.), Canada: Jones and Bartlett Publishers, 2001; 1-21.

Vaughan-Wrobel BC, O'Sullivan P, Smith L. Evaluating Critical Thinking Skills of Baccalaureate Nursing Students. Journal of Nurse Education. 1997;36(10):485-8.

Wangenstein S, Johansson IS, Björkström ME, Nordström G. Critical Thinking Dispositions Among Newly Graduated Nurses. Journal of Advanced Nursing 2010;66(10):2170-81.

Worrell JA, Profetto-McGrath J. Critical Thinking As An Outcome of Context-Based Learning Among Post RN Students: A Literature Review. Nurse Education Today 2007; 27 (5): 420-6

Zaybak A, Khorshid L. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2006;22(2):137-46.

Zori S, Nosek LJ, Musil C. Critical Thinking Of Nurse Managers Related To Staff Rns' Perceptions Of The Practice Environment. Journal of Nursing Scholarship 2010;42(3):305-31

Yazarların Katkıları

Çalışma Tasarımı: DE, DA

Veri toplama ve / veya Analizi: DE

Makalenin hazırlanması: DE, DA